

PISMO SINU

Iako ne znam hoćeš li ovo čitati, ipak ti pišem, zaista ne znam hoćeš li uopće ovo čitati, poslije onog što se dogodilo prije nekoliko sati stvarno više ne znam, ne znam jesi li još živ ili nisi, ali unatoč tome evo sjedim za ovim stolom i pišem, ovo je isti onaj pisaci stol za kojim sam tako često sjedio i pisao, znam da si mnogo puta ulazio u ovu sobu samo da me vidiš zadubljenog kako pišem, potajno sam bio ponosan u nadi da ćeš jednom i ti sjesti za ovaj stol i pisati, sada više ne znam hoćeš li ikad još krišom doći da me gledaš, jer ti si se tome radovao kao i ja, možda ovo pišem više za sebe nego za tebe, premda ne bih htio sve više sam svjestan da ovo pišem samo za sebe, u grudima osjećam nepoznati strah, srce mi nervozno udara a pluća se nadimlju i stežu, i sve je mutno i zamagljeno, iako je vani mjesečina prolila svoje bijelo mlijeko po krovovima kuća i krošnjama drveća ipak je sve mutno i zamagljeno i htio bih to razbistriti, i ne znam hoću li moći, bojim se da će me ostaviti ona sigurnost za koju sam se uvijek nemoćno lijepio, i sada više nisam siguran, kao da nisam zaista ni u što siguran. Sâm sam u ovoj sobi, u drugoj spava tvoja sestra koju nisi uvijek volio, previše si bio zavidan, iako si mislio i govorio da nju više volimo nisi bio u pravu, sve si gledao jednostrano i pamtio one čine koji su potkrepljivali tvoju zavist, i mi smo to znali, i tvoja je majka znala i zato je popuštala, u svemu ti je htjela ugoditi samo da te uvjeri kako podjednako volimo tebe i sestru, i ne znam je li to pametno, i čini mi se da to nije bilo dobro, nakon današnjeg tvojeg grubog ispada ostala je nemoćna, nakon tvojeg odlaska nije se mogla smiriti, i morao sam pozvati kola za hitnu pomoć, i ona su je odvezla u bolnicu, sada nema ni nje kao što nema ni tebe, i kao što ne znam hoćeš li se ti povratiti tako i ne znam da li će tvoja majka opet doći kući, i sve me to uznemiruje, uistinu me sve ovo još više uznemiruje. Istina, bio sam uznemiren i prije nekoliko sati kad si mi govorio kako je trebalo da te bolje odgojim, i da sam te bolje odgajao ti bi bio i bolji, ali onda nisam osjećao tu uznemirenost kao što je sada osjećam, onda sam još bio siguran u sebe kao i u

tebe, ali sada ... sada stvarno više nisam siguran, kad si mi ono predbacivao moj odgoj nisam bio pravo ni shvatio što mi govoriš, nisam ni htio shvatiti, ja sam ti — istina — odgovarao ali ne na tvoja pitanja nego na svoja, mislio sam da odgovaram tebi a zapravo sam samom sebi odgovarao, i ti me nisi shvatio kao ni ja tebe, i tek sada — u ovoj zlokobnoj tišini sobe — počinjem pomalo shvaćati sve što se dogodilo, i htio bih da se ovo nije dogodilo, vjeruj mi da bih to veoma radio htio. Zaista me znam da li bi sve bilo drugačije da je moj odgoj bio drukčiji, da su moji postupci prema tebi bili drukčiji, znam samo da sam ti uvijek želio najbolje, svi moji čini bili su usmjereni samo na tvoje dobro, ali ... sada ne znam jesam li baš uvijek izabrao najbolji način za tvoje dobro, kad god sam majci spočitavao bolećivu popustljivost prema tebi odgovarala je da to čini s najboljom namjerom, i znam da je i ona tebi htjela najbolje kao što sam i ja htio, i činilo mi se da moram biti stroži jer je ona popustljivija, i ona je mislila da mora biti blaža ako sam ja nemilosrdniji, i govorio sam joj da nije važna samo namjera, i da ne poričem njenu dobru namjeru, ali važni su i čini, i sada kad razmišljam čini mi se da na moje namjere nisu bile dovoljne, iako sam ti želio najbolje ti si evo danas pokazao da to nisam postigao, jer ti si evo otišao i ja sam žalostan, u moje se nemirno srce uvlači tuga, i ne znam hoću li ga moći smiriti, zaista ne znam hoću li moći prevladati svu ovu tugu. A sve je počelo poradi obične sitnice, i čini mi se da sve i započinje običnom sitnicom, i pomišljam da i nema malih sitnica, i da su male sitnice velike stvari, i tvoj i šestim polazak na more nije bio sitnica, oboje ste se oduševljeno radovali, vaša je radost bila prevelika možda i zbog toga što ste prvi put trebali ići na ljetovanje bez nas roditelja, za tebe sam siguran da si se baš tome osobito radovao, jer ti nisi volio ići s nama, ni u nedjeljne šetnje nisi volio ići s nama, tvoja je sestra rado išla ali ti nisi, već od djetinjstva si pokazivao želju da se osamostališ, kao da je naša obitelj za tebe bila obruč koji te nesmiljeno sputava, zato si se neprestano i otuđivao, zato si se vjerojatno i otuđio, i ne znam jesi li ti kriv za to, tvoja je narav prkosna i buntovna, i tvoje te društvo odvlačilo na raskršća otuđenosti, ali ... i mi nismo znali kako bismo te privukli k sebi, kao da je naša obitelj bila pusta i prazna, i htio si da se ogriješ, i nije bilo vatre koja bi te ogrijala, i tražio si druga mjesta ne bi li se tamo ogrijao, i našao si suhu hladnoću, i bilo ti je žao, i nisi znao naći put povratku, i mi to nismo znali, i danas te nismo znali zadržati, na žalost nismo te znali zaustaviti. Istina, majka je to pokušala, ona se plašila, ona se neizmjereno preplašila tvoje prijetnje, i neprestano je ponavljala, da ne ideš, da nikamo ne ideš, i kad sva objašnjenja nisu pomagala, jer ti si tvrdoglavo ponavljao da odlaziš — ona je zapala u nekakvo bunilo, i nesuvislo je ponavljala da ne ideš, stala je na vrata ukočeno i ponavljala jedno te isto, i kad si je odgurnuo s vrata i otišao ona je svejedno ponavljala da ne ideš, izgledalo je da je to jedina misao što je još preostala u njenoj već zamučenoj svijesti, bila je to vatrena baklja u večernjoj magli, i kad su došla kola za hitnu pomoć ona je ponavljala jedino još ove riječi, i sve je to bilo neobično i tužno, tako je stravično odzvanjao njen glas u ovoj sobi i u mojoj duši, i u tom sam se času pobojavao za nju, vjeruj mi da sam se preplašio za nju više nego

za tebe. Bilo je zaista tužno gledati ovu ženu kad si otišao, više nije mogla ni plakati ni moliti, suze su joj bile presahle kao jalovi izvori, nekamo je samo buljila i tko zna što je vidjela, i uporno je ponavljala da ne ideš, do ludila uporno, a tebe više nije bilo, ne znam je li znala da si otišao, a upravo je ona htjela da ideš sâm na more i da se raduješ, i s radošću je spremala tvoje stvari u kofer, i kad si opazio kako ih meće u stari kofer a sestrine u novu putnu torbu iznenadno si pocrvenio, kao da su crvene mrlje počele izvirati po tvojem licu, usnice su se opustile i počele su podrhtavati, i najednom si osorno zatražio neka se i tebi kupi nova putna torba, i kad sam odgovorio da se to ne može počeo si vikati, glas ti je bio rezak i oštar a riječi natopljene mržnjom, i predbacivao si mi nepravdu, i tvrdio si da sam nepravdan, i da sve dajem samo sestri a tebi ništa, i vikao si kako si zapostavljen u ovoj kući, u ovoj obitelji, i žile su ti iskočile na sljepoočicama, i bio si uzrujan, i ja sam bio uzrujan, i vikao sam kao što si i ti vikao, i krv mi je navrla u glavu, i oči su mi se natopile krvlju, i tvrdio sam kako nije istina da si zapostavljen, i ti si vikao da ne možeš više podnijeti ovakav život i da ćeš se ubiti, i zaista svadali smo se kao da se želimo rastati, i znam da su susjedi oko nas pritajeno prislušivali, i sada se stidim ove svade, i ne znam što bih sve dao da je mogu izbrisati iz svojeg života, jer znam da je ni ja nisam htio kao što je ni ti nisi htio. Sjećam se da sam ti govorio kako je pravednost tebi nejasan pojam, sada kad razmišljam čini mi se da je ona za tebe samo kvantitativan pojam, sve si gledao samo pod znakom brojčanih odnosa, kao da je za tebe broj najvažniji, i danas si mi spočitavao kako imaš manje odijela nego sestra haljina, i kako je tvoj džeparac manji od sestrina, i uvijek si brojio što je ona dobila a što si ti dobio, i ništa ti nisam mogao objasniti, i svaki razgovor s tobom o tome bio je uzaludan, jer ti to nisi mogao shvatiti, sada mi se čini da nisi htio shvatiti, i uzalud sam ti govorio da jedno tvoje odijelo košta više nego jedna sestrina haljina, i da ne smiješ misliti samo na sebe, i čini mi se da bi morao priznati kako su te zasljepili egoistički motivi, majka to nije htjela vidjeti, iako je to bilo očito ona nije mogla vidjeti, neprestano je mislila kako da te umiri i sve ti je davala, ali ti nisi bio zadovoljan, i što se više odricala i tebi davala ti si sve više tražio, i danas kad te je izgubljenim glasom zaklinjala da ostaneš ti si se prkosno nasmijao i smijeh je tvoj bio krut i nemilosrdan, i opet sam uvjeren kako si više mislio na sebe nego na svoju majku. I sada, kada ni sam ne znam po koji već put razmišljam o svemu, izgleda mi kao da si se htio osvetiti majci, sjećam se kako sam vikao da ti je majka predobra, i vjerovao sam da je njezina prevelika dobrota pokvarila tebe, i ne znam zašto joj zbog toga nisi pokazivao nimalo zahvalnosti, i čini mi se da se u tebi već razvila prazna dosada i sve ti je bilo dosadno, i bio si nezahvalan majci zbog njezine prevelike pažnje, i udovoljavanje tvojim prohtjevima i samom tebi je bilo već dosadno, i dosada te tjerala na nova uzbuđenja, i ništa te nije moglo obradovati jer si sve imao, i danas u svadi ponovno sam ti spominjao onu jednu naranču koja je za mene bila doživljaj djetinjstva, bila je to prava svečanost, jer ja sam rijetko dobivao naranče u djetinjstvu, a ti si ih imao koliko si htio, i sve drugo što si zaželio imao si, i sve što si imao imao si u izobilju, i što bi te

onda moglo još obradovati, zaista čemu bi se mogao razveseliti u životu. Promuklim glasom si vikao kako su roditelji dužni priskrbiti sve svojoj djeci, i kako mi tebi sve ne dajemo, alko si na životu bojim se da i nadalje tako misliš, i to nije čudno, svi tvoji vršnjaci tako misle, i mladi od tebe tako misle, i sjećaš se one nepromišljene izjave jedne djevojčice, slučajno sam je čuo, govorila je prijateljicama da oni roditelji koji ne mogu sve dati djeci ne treba ni da imaju djece, i alko su se mogli zabavljati kad su ih imali neka se sada i brinu za njih, i bio sam zatečen ovim razgovorom, i nisam ga shvatio, i sada ga još ne shvaćam, i dugo nisam mogao doći k sebi, i još uvijek se ledenim čim ga se sjetim, i sjećaš se da sam ti govorio da je to samoubilačka misao, i ti si s nevjericom gledao u mene, i zaista je ova misao čudna i neprirodna, jer kamo bi išlo čovječanstvo alko bi svi ljudi odbili imati djece, tko može udovoljiti svim njihovim zahtjevima, jer njihovi zahtjevi rastu, čim ih brže zadovoljimo oni brže rastu. I govorio sam ti da i ti treba da rasteš zajedno sa svojom sudbinom, i da to nije rast samo tijela nego i duše, i prazno si buljio u mene, upinjao sam se da ti dokazem kako je život tragični rast nad ponorom besmisla, i ništa nije besmislenije nego izgubiti smisao koji se osvaja, i uvjeravao sam te da je ono što namjeravaš učiniti ponor besmisla, i vidio sam kako grč prezira steže tvoje lice, i kako se u grlu skuplja pljuvačka jada koja te grebe, odgajao sam te za osvajanje neosvojenih vrhova, i ne znam jesi li išta osvojio, i osjetio sam kako su ti usta puna bijesa i nemoći, i najednom sam osjetio nemoć i u sebi, kao da je nepoznati umor uklještio moje ruke i noge, i nisam mogao više govoriti, i nešto je steglo moje srce i moje glasnice, osjećao sam se ponižen i uvrijeđen, i zaista sam samo uvrijeđeno gledao za tobom kad si pljunuo i otišao.

Već je prošla ponoć i još uvijek te čekam, i čini se da je uzaludno moje čekanje, i tišina ponoći već je smirila uzavrelu vrevu grada, i ja sam svejedno nemiran, iako je ponoć prošla još uvijek je vruće, srpanjska sparina pritiskuje i noćne krovove grada i ljude u kućama, i sestra je tvoja također nemirna, i nemirno se prevrće u krevetu, nikako ne može zaspali, i ne čudim se što još nije zaspala, nije to samo zbog vrućine, ona nije bila kod kuće kad smo se nas dvojica svađali i kad si otišao, došla je tek kad su majku odvezli u bolnicu, i ostala je ukočena pri prvom pogledu, u njezinim se očima odrazio užas koji neće moći zaboraviti, i još dugo — pošto su odvezli majku — vidio sam užas u njezinim očima, htio sam je tješiti i nisam mogao, govorio sam da će sve dobro svršiti i nije me razumjela, ništa nije ispitivala i ništa joj nisam objašnjavao, vidio sam na njezinu licu strah i nemoć, znala je da si ti izazvao sve ovo, i alko nisam ništa govorio ona je znala, i nije znala da si zauvijek otišao, možda nisi zauvijek, ne zna da te nema na životu kao što i ja ne znam, iako me slutnja potresa do dna moga bića još ništa ne znam, već strepim pred onim trenutkom kad ću joj morati priznati istinu, kad ću joj morati reći da te nema... i ne znam, ne znam što će biti s njom kao što ne znam ni što će biti s majkom i sa mnom. One su te voljele kao što sam te i ja volio, volimo te i sada, znam da ćemo te voljeti i ako učiniš ono što si nekada učinio, hladnokrvno si govorio o tome, nevjerojatno si bio hladan

kad si govorio da ti je dosta života i da ćeš se ubiti, glas ti je bio piskutljiv i ledeno hladan, zaista ledeno hladan, i nisam vjerovao, i vikao sam kako je glupo ovo što kaniš učiniti, i ti si vikao da to nije glupo i da ćeš to zaista učiniti, pitao sam te zašto ti se zamjerio život i nisi znao odgovoriti, govorio sam kako je nezadovoljstvo mladih sa životom već postalo modom, kako je to zaraza koja se nezaustavljivo širi, i ti si rukama lupao po zidovima i vratima, i tvrdio si da život za tebe ništa ne znači, sada kad ovo pišem znam da je to dosada, nisi se znao radovati malim stvarima, svoj život nisi znao ispuniti malim radostima, često si gledao stvari drukčijima nego što jesu, i svoje si ponašanje usmjeravao prema stvarima onakvim kakve su tebi izgledale, i bio si nesretan, nisi znao što hoćeš, mislio si da znaš ali nisi znao, sve ti je brzo dosadilo, svega si se brzo zasitio, svemu si prigovarao, s kolikom si osornošću prigovarao majci za sve što god je činila za tebe, sjećaš se kako sam ti stalno spočitavao tvoje prigovaranje, i danas si prigovarao, što god je učinila majka ništa nije bilo dobro, stalno si prigovarao njezinu jelu, i nikad ti jelo nije bilo dovoljno ukusno, izbjegavao sam zajedno s tobom sjesti za stol jer si vječno prigovarao, i nismo te mogli odučiti od toga, u prigovaranje si slijevao nezadovoljstvo sa sobom i s drugima, znam da si bio nezadovoljan s drugima ali i sa samim sobom. Nprestano si se navraćao na to kako tvoja sestra sve ima a ti ništa, kako ona sve dobije što zaželi a ti ništa, i bio si nespokojan kad sam ti objašnjavao da ona treba da bude nagrađena jer je s uspjehom svršila razred, i bio si bijesan kad sam ti spominjao da ne možeš sve dobiti jer nisi položio ispite, i bijesno si urlao što sam odbio da i tebi kupim putnu torbu, sve je odatle i započelo, i ne samo odatle, odavno se u tebi nešto skuplja, nezadovoljstvo se taložilo kap po kap kao rastopljena smola, prepirali smo se i prije nekoliko godina kad si silom htio ići na ples, govorio sam da je to prerano za tebe, da plešnjaci nisu još mjesto za tebe, i nisi me poslušao, i lagao si jer znam da si potajno odlazio, i opirao sam se tvojoj želji da nosiš dugu kosu, i predbacivao si da ti sve branim, i da ne volim mlade, meni su zaista bile smiješne te vaše traperice, i duge kose, i mini suknje, i ti si bio uvrijeđen, za uzvrat si potcjenjivao sve ono što sam ja hvalio, i kad sam spominjao Chopina ti si se smijuljio, i kad sam hvalio Hamsuna ti si se izrugivao, tško je to išlo dalje, i počeli smo se izbjegavati, čini mi se da bih bio ponosan kao zvijezda da me nisi stalno izbjegavao, i da bih bio velik kao svemir da uz sebe imam velikog sina, ali ti to nisi htio biti, zaista nisi. Kad god smo se prepirali uvijek si isticao kako stari ne shvaćaju mlade uzvraćao sam ti da i mladi ne razumiju stare, i da sam i ja bio mlad, i da sam se bunio, i tvoj bunt bio je nekad i moj, ali i moje brige bit će jednom i tvoje, ne znam jesi li to shvatio, čini mi se da nisi, nekad ni ja ne bih shvatio ovu misao, danas je shvaćam, danas je zaista shvaćam, i zaista moj strah bit će jednom i tvoj, ne znam hoće li stvarno biti jer ne znam gdje si sada, već se budi zora u okvirima prozora a tebe još nema, nikad se nije dogodilo da do ovog sata ne bi došao kući, sada sam sâm, i osamljen, i izgubljen, zaista je trebalo da te rukama zadržim da ne odeš, i ne znam zašto to nisam učinio, ruke su mi bile teške kao olovo i nisam ih mogao podići, zaista nisam, možda sam negdje

u podsvijesti i želio da odeš, ako je bilo tako onda se sada stidim, iako mi je onda zaista svega bilo dosta sada se stidim, i tko si je mržnju između mladih i starih, možda je to i zavist, bio si tvrdoglav, i nervozan, i čini mi se da i ja nisam bio drukčiji, možda sam i ja bio zavidan na tvoju mladost, ispričavao si se da je sve ovo što čine mladi protest zbog života, zbog surova života, i objašnjavao sam ti da je to bijeg pred odgovornošću, zato ova nastojanja mladih da pod svaku cijenu budu nešto drugo nego što jesu, zato i duge kose i mini suknje, htio sam ti objasniti da se život osvaja a ne samo daje, i nisam dospio jer smo se sve više izbjegavali, zaista svijet se gradi a ne samo dobiva, i ne samo ruši, zato i odgovornost, ona se ne može izbjeći, i ti je moraš prihvatiti, i ja je moram, i svi je moramo prihvatiti. Nema odgovornosti bez ljubavi, i ne znam koliko si nas volio, ne znam ni koliko smo tebe voljeli, pokatkad se pitam da li vi mladi uopće nosite ljubav u svojim srcima, da li volite djevojke s kojima tako intimno hodate asfaltom, i je li to seks ili eros, nikad nisam razgovarao s tobom o tvojoj djevojci, kao da smo se stidjeli, a razgovarati treba, koliko puta sam htio nešto reći i nisam to učinio, koliko puta si započeo razgovor i nisi ga dovršio, zaista smo bili tvrdoglavi i nervozni, a čovjek ne smije biti bez razgovora, razgovor zbližuje ljude, ako se povратиš mnogo ćemo razgovarati, obećavam ti da ćemo uistinu mnogo razgovarati, za sve one dane koje smo propustili, ne znam zašto smo ih propustili, čini mi se da si se i otudio zato što nismo razgovarali, znam da tebe sve zanima pa ćemo o svemu razgovarati: i o beat-muzici i dugokosom Antoinetu što nosi košulje s proljetnim cvjetićima, i o Beckettu i Ionescu, o Marcelu Proustu i Albertu Camusu, i bit ćeš sretan, i neću potejnjivati tvoje misli, i ti ćeš slušati moje sudove, ako se vratiš sve ti ovo stvarno obećavam, neopisivo želim tvoj povratak, upravo neizmjereno, razgovarat ćemo i o pobjedi »plavih« koje ti voliš i o kozmonautima o kojima strastveno čitaš, i o Vijetnamu i o Indoneziji, i o ekstravaganantnom Daliju i našem Stančiću, i o svemu drugom, i o svemu drugom, govorili bismo i o papi koji poput djeteta iskreno želi mir u svijetu, i ne znam — o Bože — o čemu sve još, o tvojoj djevojci, da, razgovarali bismo i o Bogu... jest, jest i o Bogu, iako nisam osobit vjernik ipak bismo razgovarali i o njemu, kad god se čovjek osjeća izgubljenim obraća se Bogu, a ti si izgubljen listo kao što sam i ja. Ništa nam ne bi bilo strano, ne bismo prolazili kao stranci u dalekom svijetu, i sve je prazno u meni i oko mene, biti bez Boga zaista je prazno, ova je praznina kao neomeđena pustoš, čini mi se da prkos bitnika nije prazan, pjesme Dylana i Raimona i Duvalea nisu prazne, a ti si ih rado pjevao, ako se vratiš opet ćeš ih pjevati a ja slušati, naviknut ću se, prilagodit ću se, i ti ćeš se prilagoditi, sve više uviđam kako si imao pravo što si mi predbacio da te nisam dobro odgojio, čini mi se da nisam, dozvoliti da izgubiš Boga nisam smio, ono malo što si dobio od katehete nisi smio izgubiti, ono malo što si dobio dobio si potajno i sa strahom, u ovo vrijeme samo krišom i sa strahom, nisam te mogao osloboditi ovog straha, stekao si dojam da je Bog povezan samo sa strahom, sada mi je žao, i sve više sam očajan jer ništa ne mogu promijeniti, samo se vrati, razgovarat ćemo, i ne samo razgovarati nego i moliti, nikad nismo zajedno molili, o kako

bi bilo lijepo da smo zajedno molili, sada je sve kasno, već sam umoran, glava mi je klonula i ruke su teške, ne mogu ni misliti ni pisati, oči su mutne i krvave, na očne kapke kao da je netko natovarao komade željeza, možda i nije sve kasno, i prije si prikosio i prijetio, možda je i ovo samo prijetnja, možda si samo zaprijetio da ćeš se baciti s nebodera, ali... tebe još nema, zora je a tebe nema, čujem krikove zloslutnih ptica u zraku, sve jasnije mi je što je majka vidjela kad je onako izbezumljeno buljila u prazan prostor, bilo je to razmrskano tvoje tijelo podno nebodera, i sve je to strašno, neopisivo strašno, ne znam hoću li moći izdržati, što ako ne izdržim, tijelo mi se grči i osjećam hladnoću, kao da me je netko uronio u ledenu vodu, noge su mi ledene, i ništa ne znam, i ništa ne osjećam, sve je tupo i beznadno, sve se komeša u glavi: i ti, i neboder, i majka, i Bog, i sestra, i krv... i ništa ne vidim, ništa ne raspoznajem, i tko čini zlo nije vidio Boga, nisam te smio pustiti, samo da se vratiš, samo da mi se vratiš, i Bog nije strašan, ne može biti strašan, on nas voli više nego što ćemo ga mi ikad voljeti, i vjerujem da te nije izgubio, i moram se nadati, u ovom trenutku ne bih mogao izdržati a da se ne nadam, nada koja se ispuni nije nada, i ona koja se ne ispuni također nije nada, i ja se nadam, i za tebe i za sebe, kao što se nadam i za majku i za sestru.

Stjepan Krčmar